

Іриневич Ю. В.

кандидат економічних наук, заступник начальника відділу адміністрування освітніх інформаційних систем ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, j.irynevych@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1755-5240>

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВОЄННІЙ УКРАЇНІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Статтю присвячено аналізу кадрового забезпечення закладів дошкільної освіти (ЗДО) України в умовах воєнного часу та в контексті інтеграції в європейський освітній простір. Висвітлено основні виклики, зумовлені збройним вторгненням російської федерації, а саме: скорочення кількості закладів, зменшення чисельності педагогічного персоналу, зниження рівня укомплектованості кадрами та дефіцит спеціалістів, зокрема практичних психологів і соціальних педагогів. Так, у 2024 р. в Україні функціонувало лише 11 832 ЗДО, що на 21 % менше, ніж у 2022 р.; чисельність педагогів знизилася зі 138 772 до 78 870 осіб, а укомплектованість штатів – до 92,04 %. Основними причинами таких змін є: руйнування інфраструктури, окупація понад 900 ЗДО в зонах бойових дій та використання деяких ЗДО як прихистків для внутрішньо переміщених осіб. Особливо гострою є проблема забезпечення психологічною підтримкою дітей, які постраждали від війни: рівень забезпечення психологами становить лише 71,83 %. У статті також розглянуто регіональні особливості кадрового забезпечення. Встановлено, що західні області, такі як Волинська й Тернопільська, демонструють високий рівень укомплектованості, водночас постраждали регіони (Донецька, Луганська області) зіткнулися з майже повним припиненням діяльності ЗДО. У контексті євроінтеграції акцент зроблено на необхідності адаптації стандартів підготовки педагогів до європейських вимог, упровадження програм підвищення кваліфікації та стимулювання роботи кадрів у кризових умовах. Результати дослідження засвідчили важливість стратегічного планування для збереження стабільності та якості освітнього процесу навіть у надзвичайних обставинах.

Ключові слова: заклади дошкільної освіти, кадрове забезпечення, воєнний час, євроінтеграція, педагогічний персонал, психологічна підтримка.

JEL classification: F15, I21, I28, O15.

DOI: 10.32987/2617-8532-2024-6-107-113.

Кадрове забезпечення закладів дошкільної освіти (ЗДО) є важливою складовою освітнього процесу, що забезпечує якісне навчання й виховання дітей. В умовах воєнного часу питання підготовки, підтримки та забезпечення педагогічних кадрів набуває особливого значення, оскільки освітня система стикається з викликами організації безпечно-го й ефективного освітнього проце-

су. Водночас процес євроінтеграції, який супроводжується адаптацією освітніх стандартів до європейських, вимагає підвищення професійної компетентності педагогів і оновлення підходів до навчання.

Актуальність дослідження зумовлена потребою в комплексному аналізі кадрового забезпечення ЗДО з урахуванням специфіки кризового стану й нових вимог до педагогічно-

© Іриневич Ю. В., 2024

го складу в контексті інтеграції в європейський освітній простір.

Метою статті є аналіз особливостей кадрового забезпечення закладів дошкільної освіти в умовах воєнного часу та в контексті євроінтеграції. Зокрема, досліджується потреба в нових категоріях фахівців, як-от психологи й педагоги інклюзивної освіти.

Кадрове забезпечення ЗДО в умовах воєнного часу та в контексті євроінтеграції є важливим питанням, що досліджується різними організаціями й науковцями:

1. Міністерство освіти й науки України регулярно публікує рекомендації щодо організації роботи ЗДО в умовах воєнного стану, які охоплюють кадрові питання, дистанційні та змішані форми роботи, а також підтримку психологічного стану педагогів і дітей [1].

2. Державна служба якості освіти України досліджувала проблеми кадрового забезпечення в ЗДО в умовах війни, включаючи потребу в додаткових спеціалістах, таких як психологи та фізичні інструктори. Зростає кількість інклюзивних груп, що також вимагає специфічної кваліфікації персоналу [2].

3. Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики» займається моніторингом стану освіти в Україні, зокрема дошкільного сектора [3].

4. Інститут педагогіки НАПН України проводить дослідження щодо методів підготовки педагогічного персоналу для дошкільної освіти, у т. ч. в умовах кризових ситуацій [4].

У контексті євроінтеграції та реформування освітньої системи акцент робиться на підвищенні кваліфікації педагогів і адаптації освітніх програм до європейських стандартів. Наприклад, передбачено можливість

онлайн-атестації педагогічних працівників, що враховує воєнні обставини [5].

У наукових статтях особливу увагу приділено підвищенню кваліфікації педагогів шляхом упровадження онлайн-атестації, що забезпечує адаптацію до європейських стандартів та враховує реалії воєнного часу. У цьому контексті науковці Н. Гавриш і Н. Миськова наголошують на важливості підготовки педагогів до формування в дошкільників навичок сталого розвитку, необхідних для сучасної освіти [6]. Підвищення компетенцій педагогів сприяє збереженню якості освіти, навіть в умовах кризи, та підготовці до викликів євроінтеграції.

С. Сисоєва аналізує освітні втрати в дошкільній освіті, що можуть негативно впливати на подальше навчання дітей [7, с. 11–14]. Питання національної безпеки та стабільності системи освіти в умовах війни розглядаються в праці М. Галіва й О. Свйонтик, де акцентується на правових та кадрових аспектах [8]. Методичні рекомендації за редакцією О. Топузова пропонують практичні підходи до діагностики й компенсації освітніх втрат, що допомагає вдосконалити роботу педагогів у кризових умовах та сприяє стабільності освітнього процесу [7].

Кадрове забезпечення ЗДО в Україні зазнало серйозних змін унаслідок повномасштабного вторгнення росії, яке істотно вплинуло на функціонування освітньої системи в цілому. У 2013 р. в Україні функціонувало 16,7 тис. ЗДО. Протягом 2014–2023 рр. їх кількість стабільно знижувалась. Особливо помітне скорочення відбулося після початку війни у 2014 р. та посилилось у

2022–2023 рр. Станом на 2023 р. ЗДО поменшало до 13,5 тис. од. (на 19 % порівняно з 2013 р.). Це свідчить про значні втрати інфраструктури, зокрема через руйнування закладів унаслідок бойових дій і тимчасову окупацію частини територій. Станом на 15 листопада 2024 р. кількість працюючих ЗДО скоротилася до 11 832 од. Основними причинами цього стали руйнування інфраструктури, тимчасова окупація 928 закладів у зонах бойових дій (Донецькій, Луганській, Херсонській, Запорізькій областях) та використання частини ЗДО як тимчасового прихистку для внутрішньо переміщених осіб (рисунок).

Скорочення ЗДО є особливо відчутним у регіонах, що стали епіцентром військових дій. Наприклад, у Донецькій області фактично не функціонує жодний заклад, хоча офіційно деякі з них перебувають у стані простою. У Луганській області працюють лише 16 ЗДО, розташовані переважно на підконтрольних територіях. Інші регіони, де безпекова ситуація порівняно стабільна, змогли зберегти більшість

закладів, але чимала їх частина перейшла на змішану чи дистанційну форму роботи. Зокрема, у 2024 р. 8 981 заклад працює у звичному очному режимі, тимчасом як 1 701 заклад перейшов на змішаний формат, а 1 150 закладів – на дистанційний. Ці зміни свідчать про кардинальну адаптацію системи освіти до нових викликів.

Кількість місць у ЗДО зменшилася з 1,236 млн у 2013 р. до 1,010 млн у 2023 р. Це вказує на поступову деградацію потенціалу системи дошкільної освіти щодо забезпечення місцями всіх дітей, які їх потребують. Особливо різке скорочення відбулося після 2021 р., що пов'язано з війною та руйнуванням інфраструктури.

Кадрове забезпечення також зазнало істотного скорочення. Якщо у 2022 р. у ЗДО працювали 138 772 педагоги, то до 2024 р. ця цифра зменшилася до 78 870 осіб. Близько 9 809 педагогів перебувають у стані простою через неможливість виконання своїх професійних обов'язків. Рівень укомплектованості працюючих закладів також знизився – з

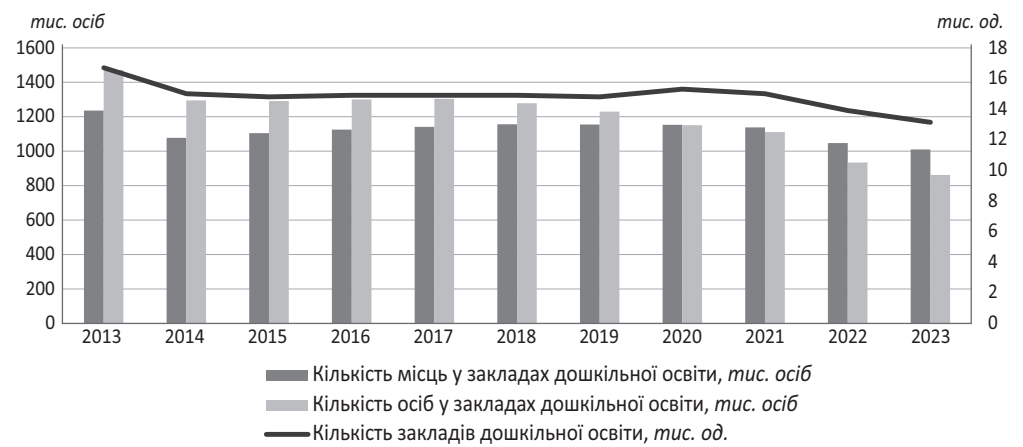

Рисунок. Динаміка кількості закладів дошкільної освіти в Україні протягом 2013–2023 рр., тис. осіб, тис. од.

Побудовано автором за: [1].

94,65 % у 2022 р. до 92,04 % у 2024 р. Найгостріше кадровий дефіцит відчувається в регіонах із високою концентрацією переселенців, таких як Дніпропетровська область, а також у постраждалих регіонах, як-от Херсонська область (таблиця).

Однією з найбільших проблем є забезпечення ЗДО практичними психологами та соціальними педагогами.

ми. У 2024 р. цей показник становив лише 71,83 %, що значно ускладнює надання психологічної підтримки дітям, особливо тим, хто зазнав стресу чи травматичних подій. У звітах 2022 р. подібна інформація не фіксувалася, але тепер регіональна нерівність у цьому аспекті є очевидною. Так, у Львівській області рівень забезпечення психологами становить

Таблиця

Кількість педагогічних працівників і вакантних ставок у закладах дошкільної освіти в Україні у 2022 та 2024 рр. (станом на 15 листопада), осіб, од.

Region	2022		2024				
	Чисельність педагогічних працівників (без урахування сумісників), осіб	Кількість вакантних ставок педагогічних працівників, од.	Чисельність педагогічних працівників (без урахування сумісників), осіб	Чисельність педагогічних працівників (без урахування сумісників), які знаходяться на простой, осіб	Чисельність практичних психологів, осіб	Кількість вакантних ставок педагогічних працівників, од.	Кількість вакантних ставок практичних психологів і соціальних педагогів, од.
Вінницька обл.	4 497	31,625	4 801	39	112	320	14
Волинська обл.	3 464	0	3 838	15	113	80	12
Дніпропетровська обл.	9 278	662,700	9 054	427	340	927	119
Донецька обл.	0	0	485	–	5	0	0
Житомирська обл.	4 678	396,000	4 320	13	166	115	23
Закарпатська обл.	4 418	73,800	4 273	26	204	163	56
Запорізька обл.	4 359	167,470	2 609	827	104	98	15
Івано-Франківська обл.	4 136	96,930	4 260	22	229	94	16
Київська обл.	6 339	162,000	7 184	12	327	102	32
Кіровоградська обл.	3 039	0	2 878	26	86	105	1
Луганська обл.	5	0,500	42	76	6	3	0
Львівська обл.	7 690	57,000	8 638	–	259	155	31
Миколаївська обл.	1 093	31,550	2 253	686	72	165	34
Одеська обл.	6 268	389,000	5 656	973	167	556	90
Полтавська обл.	4 558	216,100	4 096	–	155	210	49
Рівненська обл.	3 940	53,000	4 177	3	194	124	17
Сумська обл.	3 120	67,000	3 968	–	131	31	35
Тернопільська обл.	3 053	22,500	3 319	38	87	5	108
Харківська обл.	6 745	377,960	2 280	1 032	191	846	101
Херсонська обл.	0	0	704	983	45	7	9
Хмельницька обл.	4 537	70,000	4 394	3	144	52	8
Черкаська обл.	4 016	7,250	3 548	11	137	86	18
Чернівецька обл.	3 558	44,750	2 752	39	81	5	9
Чернігівська обл.	3 041	21,530	2 692	104	109	117	8
м. Київ	6 706	362,000	8 939	175	410	1 190	82

Складено автором за: [1].

98 %, водночас у східних і південних регіонах цей показник не перевищує 60 %. Загалом кількість вакантних ставок педагогічних працівників у 2024 р. сягнула 5 554 од., що на 16 % більше, ніж у 2022 р. Число вакансій психологів також зросло до 886, що свідчить про дефіцит кваліфікованих спеціалістів у цій сфері.

Додатковим викликом стало збільшення навантаження на педагогів через зміну форматів навчання. Наприклад, у Дніпропетровській області дистанційно працює 505 ЗДО, що потребує забезпечення технічними засобами та перепідготовки кадрів. У Сумській області 94 ЗДО перейшли на змішаний формат, що створює специфічні умови для роботи педагогів. При цьому дошкільні заклади приймають на навчання 50 065 дітей ВПО. Найбільше таких дітей у Дніпропетровській (4 587 осіб) і Львівській (2 134 особи) областях. Зростання чисельності дітей з особливими потребами вимагає від педагогів додаткової кваліфікації для роботи з дітьми, які пережили травматичні події.

На тлі цих викликів особливо гостро постає потреба в розробленні програм стимулювання педагогів, що включають фінансову підтримку та заходи соціального захисту. Також варто активізувати відновлення пошкоджених закладів і розширити державне замовлення на підготовку педагогів та психологів. Для підтримки якості освіти в умовах дистанційного й змішаного навчання слід забезпечити педагогів необхідними технічними засобами та методичною підтримкою.

Інтеграція України в європейський освітній простір вимагає гармонізації стандартів кадрового забезпечення дошкільної освіти. Зокрема, це включає:

1. Упровадження європейських підходів до підготовки педагогічного персоналу, у т. ч. щодо компетентності у сфері психологічної підтримки.

2. Створення програм підвищення кваліфікації, орієнтованих на роботу з дітьми, які пережили кризові ситуації.

3. Розширення державного замовлення для підготовки практичних психологів і соціальних педагогів.

4. Упровадження технологій дистанційного навчання для забезпечення безперервності освітнього процесу в умовах кризи.

Для стабілізації та розвитку кадрового забезпечення системи дошкільної освіти необхідно організувати фінансову підтримку педагогів у регіонах із високими ризиками, створити державні програми стимулювання праці педагогів у зонах із підвищеним навантаженням (робота з ВПО), організувати систематичне підвищення кваліфікації з урахуванням міжнародного досвіду та відновити пошкоджену інфраструктуру ЗДО в регіонах, звільнених від окупації.

Таким чином, війна істотно вплинула на систему дошкільної освіти в Україні, створивши численні виклики як для закладів, так і для їх працівників. Незважаючи на складну ситуацію, система адаптується до нових умов, але забезпечення педагогами й психологами залишається нагальною проблемою, що потребує розв'язання на державному рівні.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки України : офіц. вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/>.
2. Внаслідок війни зростає відсоток дітей, які не охоплені дошкільною освітою: результати дослідження / Державна служба якості освіти України. 2023. URL: <https://sqe.gov.ua/monitoring-zdo-2023/>.
3. ДНУ «Інститут освітньої аналітики» : вебсайт. URL: <https://iea.gov.ua/>.
4. Інститут педагогіки НАПН України : вебсайт. URL: <https://undip.org.ua/>.
5. Про атестацію та підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти у період воєнного стану в Україні : лист Міністерства освіти і науки України від 21.10.2022 № 1/12392-22. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-atestaciyu-ta-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-period-voyennogo-stanu-v-ukrayini>.
6. Гавриш Н. В., Миськова Н. М. Підготовка вихователів до формування у дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток. *Народна освіта*. 2020. Вип. 1. С. 67–73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2020_1_12.
7. Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України : метод. рекомендації / за заг. ред. О. М. Топузова. Київ : Пед. думка, 2023. 187 с. URL: <https://undip.org.ua/library/diahnostyka-ta-kompensatsiia-svitnikh-vtrat-u-zahalniy-seredniy-osviti-ukrainy-metodychni-rekomendatsii/>.
8. Галів М., Свйонтик О. Освіта як складова національної безпеки України в умовах сучасної російсько-української війни: правові засади, проблеми, досвід і завдання. *Молодь і ринок*. 2023. № 3 (211). С. 25–31. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.277194>.

Julia Irynevych

Ph. D. (Economics), SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, j.irynevych@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1755-5240>

STAFFING OF PRESCHOOL EDUCATION IN WARTIME UKRAINE: EUROPEAN INTEGRATION ASPECT

Abstract. *The article analyzes the staffing of preschool education institutions (PEIs) in Ukraine under wartime conditions and in the context of integration into the European Education Area. The study highlights key challenges resulting from the war, including a decline in the number of institutions, a reduction in the number of teaching staff, lower staffing levels, and a shortage of specialists such as practical psychologists and social educators. In 2024, only 11,832 PEIs remained operational in Ukraine, a decrease of 21% compared to 2022. The number of teachers fell from 138,772 to 78,870, and the overall staffing rate dropped to 92.04%. The main reasons for these changes include the destruction of infrastructure, the occupation of more than 900 PEIs in active combat zones and the conversion of some PEIs into shelters for internally displaced persons (IDPs). A particularly*

pressing issue is the availability of psychological support for war-affected children, with psychologists present in only 71.83% of institutions. The article also examines regional differences in staffing. Western regions, such as Volyn and Ternopil, maintain a high level of staffing, while the affected regions (Donetsk and Luhansk) have experienced an almost complete cessation of PEI activities. In the context of European integration, the study emphasizes the need to adapt teacher training standards to European requirements, to implement professional development programs, and to provide incentives for staff working in crisis conditions. The study highlights the crucial role of strategic planning in maintaining the stability and quality of the educational process even in extraordinary circumstances.

Keywords: preschool education institutions, staffing, wartime, European integration, teaching staff, psychological support.

References

1. Ministry of Education and Science of Ukraine. (n. d.). Retrieved from <https://mon.gov.ua> [in Ukrainian].
2. State Service of Education Quality of Ukraine. (2023). *War increases percentage of children not covered by preschool education: study finds*. Retrieved from <https://sqe.gov.ua/monitoring-zdo-2023> [in Ukrainian].
3. SSI "Institute of Educational Analytics". (n. d.). Retrieved from <https://iea.gov.ua> [in Ukrainian].
4. Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. (n. d.). Retrieved from <https://undip.org.ua> [in Ukrainian].
5. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2022). *On certification and advanced training of pedagogical staff of preschool education institutions during martial law in Ukraine* (Letter No. 1/12392-22, October 21). Retrieved from <https://mon.gov.ua/npa/pro-atestaciyu-ta-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-period-voyennogo-stanu-v-ukrayini> [in Ukrainian].
6. Havrysh, N. V., & Myskova, N. M. (2020). Preparing educators for the development of sustainable development-oriented skills in preschoolers. *Narodna Osvita*, 1, 67-73. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2020_1_12 [in Ukrainian].
7. Topuzov, O. M. (Ed.). (2023). *Diagnosis and compensation of educational losses in the general secondary education of Ukraine: methodological recommendations*. Kyiv: Pedagogichna Dumka. Retrieved from <https://undip.org.ua/library/diahnostyka-ta-kompensatsiia-osvitnikh-vtrat-u-zahalniy-seredniy-osviti-ukrainy-metodychni-rekomendatsii/> [in Ukrainian].
8. Haliv, M., & Sviontyk, O. (2023). Education as a component of Ukraine's national security in the conditions of the modern Russian-Ukrainian war: Legal principles, problems, experience and tasks. *Youth & Market*, 3(211), 25-31 DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.277194> [in Ukrainian].